

MAT Á RAUNFÆRNI OG ÓFORMLEGU NÁMI

Raunfærni og óformlegt nám eru ný hugtök í málinu og raunfærni meira að segja svo glænýtt að það hefur ekki komist í orðabækur hér á landi. Hins vegar hafa nágrannaþjóðir okkar um hríð metið færni manna, skilgreint hvað vantar upp á til þess að fá ákveðin réttindi eða hvað þarf til að ljúka ákveðinni námsbraut í skóla. Þess er að vænta að innan tíðar verði kveðið á um rétt manna á Evrópska sambandssvæðinu til að fá slíkt mat og skyldu stjórnvalda til þess að tryggja það.

Þetta brennur á íslenskum skólum, einkum þó þeim sem bjóða upp á starfsnám. Því liggur beint fyrir að spyrja hverjir innrita sig í framhaldsskóla:

- Nemendur sem luku grunnskólaprófi síðastliðið vor.
- Nemendur sem eru að færa sig milli framhaldsskóla.
- Nemendur sem hafa hætt á miðri leið og koma aftur eftir nokkurt hlé, ekki endilega í sama skóla.
- Fullorðið fólk sem hefur lokið mismiklu námi, sumir hafa raunar aldrei verið í framhaldsskóla.

Það er einfalt að skipuleggja nám tveggja fyrsttöldu hópanna og jafnvel þess þriðja. En fjórði flokkurinn tekur tíma og ekki er fullt samræmi milli skóla í slíku mati. Það sem hér fer á eftir tekur mið af venjum og hefðum í Fjölbrautaskólanum við Ármúla og erum við þó enn að fikra okkur áfram.

Þá liggur næst fyrir að skilgreina hvað er raunfærni. Hún er þekking og/eða færni sem menn hafa aflað sér á vettvangi með þátttöku í atvinnulífi fremur en hefðbundnu námi. Menn öðlast raunfærni með óformlegu námi. Og hvað er þá um að ræða? Hér má nefna þátttöku í almennu og sérhæfðu atvinnulífi, vinnu við heimilisstörf og barnauppeldi, ýmsa menntun á námskeiðum eða með þátttöku í félagsstarfi og þar fram eftir götum.

Námskrá framhaldsskóla, sem jafnan var kölluð **Rauðka**, hafði sérstök ákvæði um mat af þessu tagi. Reynsla á vinnumarkaði eða við heimilisstörf var metin sem hér segir:

12 mánuðir metnir til 2 eininga

24 mánuðir metnir til 4 eininga

Þeir sem höfðu unnið á vinnumarkaðinum í a.m.k. 8 ár fengu 16 einingar metnar í frjálst val. Forsendur þess að starfsreynsla væri metin til eininga voru:

- a) að nemandi væri a.m.k. 20 ára við upphaf náms í viðtökuskóla,
- b) að um samfellda vinnu væri að ræða í fullu starfi,
- c) að hefði viðkomandi aðili unnið í hálfu starfi fengi hann helming þeirra eininga sem sá hefði fengið sem unnið hefði í fullu starfi jafnlagan tíma.

Í núgildandi **Aðalnámskrá framhaldsskóla**, almennum hluta, eru þessi ákvæði:

Hafi nemandi stundað nám við skóla, sem ekki starfar samkvæmt aðalnámskrá framhaldsskóla, ber skólameistari ábyrgð á því að hve miklu leyti námið verður metið inn á nýja námsbraut. Við matið skal ekki leita eftir því að fyrra nám sé nákvæmlega það sama og skilgreint er í námskrá heldur skal leggja áherslu á að athuga hvort ekki sé hægt að meta námið sem jafngilt og hvort nemandinn hafi forsendur til að ljúka náminu. Leiki vafi á hvernig rétt sé að meta nám er rétt að láta nemandann njóta vafans eða vísa honum á að fara í stöðupróf. Þá er vakin athygli á að list- eða starfsnám má meta til kjörsviðs á bóknámsbrautum.

Ákvæði um stöðupróf eru svohljóðandi:

Tilgangur stöðuprófa er að gera viðkomandi kleift að sanna þekkingu sína í tiltekinni grein eða á tilteknu sviði. Með þessum hætti geta nemendur fengið viðurkennda þekkingu og reynslu sem þeir búa yfir og ekki hefur verið aflað með hefðbundnum hætti í skóla og stýtt þannig námstíma sinn til lokaprófs. Þeir sem ganga undir stöðupróf greiða sannanlegan kostnað vegna prófanna.

Sölvi Sveinsson

Nú er rétt að taka dæmi. Segjum að 35 ára gömul kona, þriggja barna móðir, óski eftir inngöngu á sjúkraliðabraut. Hún lauk á sínum tíma einum vetri í framhaldskóla en hætti þá til þess að sinna börnum sínum. Hún bjó tæp þrjú ár í Danmörku þar sem bóndi hennar var í námi og þar vann hún í skólamötuneyti undir stjórn matreiðslumanns og næringarfræðings. Nú eru börnin komin á legg og hana langar í nám, var búin að vinna nokkur sumur á öldrunarheimili og líkaði vel að vinna við heilbrigðisstörf. Hún leggur fram prófskírteini úr framhaldsskólanum og starfsferilsskrá og óskar eftir mati á fyrra námi og óformlegu námi. Og hvernig bregst nú skólinn við þessu?

Við metum almennar greinar, íslensku, dönsku, ensku, stærðfræði og lífsleikni, jafnvel sögu og félagsfræði. Kennslustjóri sjúkraliðabrautar ræðir ítarlega við konuna um vinnu hennar á öldrunarheimilinu og ákveður að konan fái metinn tiltekinn verklegan áfanga í hjúkrun og sömuleiðis næringarfræði. Aðrar sérgreinar brautarinnar verður hún að setjast í og læra. Síðar verður metið hvort unnt er að stytta starfsþjálfunartímann.

Svona gæti þetta endað. Það sem byggt er á eru því prófskírteini, starfsferilsskrá og viðtal. Við ítrekum að ekkert

mat á tilteknum einstaklingi er fordæmisgefandi, það er ávallt verið að meta fyrra nám og raunfærni tiltekkins einstaklings eftir þeim gögnum sem hann leggur fram.

Það er þjóðhagslega brýnt að taka myndarlega á þessum málum hér á landi og menntamálaráðuneytið verður að veita því ákveðna forystu. Í nágrannalöndum er þetta mat komið á góðan reksþöl, ekki síst vegna þess að þar búa mun fleiri innflytjendur en hér á landi, fólk sem kemur að heiman með ákveðna færni, jafnvel skilgreind próf – en enga pappíra.

Ég hygg að skólar hafi sýnt of mikla varfærni í mati af þessu tagi en reynsla okkar sýnir að fullorðið fólk, sem kemur aftur í skóla, er reiðubúið til að leggja mikið á sig. Ef raunfærni þess er ofmetin, t.d. í tungumálum eða stærðfræði, sýnir reynslan okkur að það er óhrætt við að biðja um endurmat svo að það geti byrjað í áfanga sem er hæfilega ögrandi ef svo má segja. Ekkert nám á sér stað ef nemandi er annaðhvort í of léttum eða of þungum áfanga.

*Sölvi Sveinsson,
skólameistari Fjölbautaskólans við Ármúla.*

RAUNFÆRNIMIÐSTÖÐIN Í MÁLMHEY

Raunfærnimat í Málmei

Tilraunaverkefni í að meta raunfærni hefur staðið yfir í Svíþjóð frá því á haustdögum árið 2000 en ekki er til nein heildarhugsun um skilyrði eða ferli matsins enn. Þar af leiðandi þróast raunfærnimatið á mismunandi stöðum á landinu út frá afar ólíkum áformum og skilyrðum. Eftirfarandi lýsing á færnimati byggist á vinnunni í Málmei og þeim skilyrðum sem gengið er út frá þar.

Skipulag

Raunfærnimiðstöðin í Málmei er rekin í samstarfi við vinnumiðlunina og beinist að þeim einstaklingum sem æskja þess að fá starfsfærni sína metna.

Frá því í janúar 2004 hefur matið verið hluti af reglulegri starfsemi skólaskrifstofunnar og telst til fullorðinsfræðsludeildarinnar. Grunnframlag er veitt í matsstarfseminu sem nægir fyrir kostnaði við stjórnun og starfsmenn, tvo verk-efnastjóra og einn náms- og starfsráðgjafa. Hugmyndin er að þeir sem óska eftir að nota mat við framkvæmd eigi